

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ И ПУБЛИКАЦИИ

на ас. д-р Теодора Георгиева Илиева,

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ по Съвременен български език в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление

2.1. Филология, обявен от Тракийски университет – Стара Загора, публикуван в „Държавен вестник“, бр. 88 от 20.10.2023 г.

В.3. ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД – МОНОГРАФИЯ

Илиева, Т. (2023). Словотворецът Стоян Н. Михайловски в българската книжовноезикова традиция. ISBN 978-954-305-660-6. Стара Загора“: Издателство „КОТА“, с. 238.

Резюме: Монографията е първа част от по-обемно проучване, посветено на идиолекта на „народния трибун и мислител“ Стоян Н. Михайловски, стигматизиран като „размирник и най-тъмен класик на нашата литература“. През последните две десетилетия изследователският интерес към социално-политическите прозрения, църковно-покаяната лирика, очерците и апофтегмите на Михайловски се засили, но езиковият профил на писателя все още не е бил предмет на системен анализ.

Изследването се състои от пет глави и едно приложение. В първа глава са резюмирани и интерпретирани спомените, оценките, заключенията на съвременниците на Михайловски за неговата личност, педагогически методи и езикова дейност. Щрихиран е и художественият натюрел на твореца, представен на страниците на литературнокритичните изследвания. В трета част от първа глава *Идиолектът на Стоян Михайловски в научната литература. Мястото му в книжовноезиковите процеси от края на 80-те години на XIX век до средата на 20-те години на XX век* са синтезирани малкото откъслечни, фрагментарни оценки и бележки в интервюта, писма, медийни публикации и статии за езика на Михайловски. Те са: студия на д-р Кр. Кръстев от 1898 г.; некролог по повод кончината на писателя в сп. „Родна реч“ (1927 г.); лаконична аналогия между езика на Михайловски син и на Ив. Вазов прави Ст. Попвасилев в пилотния брой на сп. „Родна реч“ (1927 г.); месеци по-късно е отпечатана статията на Михаил Арнаудов „Стоянь Михайловски и Пенчо Славейковъ за българския езикъ и правописъ“ (1928 г.); в 1-ва книжка на сп. „Родна реч“ от 1928 г. Стефан Младенов разгръща жанра на езиковата бележка и логично посвещава няколко абзаца на Ст. Михайловски, определяйки го като „нашъ учител по езика“; през 1933 г. Ст. Попвасилев се опитва да групира няколко от характерните за Михайловски езиковостилистични параметри; ценни, но за съжаление твърде фрагментарни, са литературнокритическите и лингвистичните разночетения на Ив. Богданов в предговора и в заключителните бележки към изданието „Събрани басни“ от Ст. Михайловски, 1939 г.

Четвърта част от втора глава е ключова, защото са интерпретирани филологическите идеи на книжовника, разгърнати в „Предисловие за моитѣ стихотворения“, в знаковото есе „Животъ и литература“ (1899), в предговора към „Съчинения, том 1“ (1918) и в ръкописната студия „Език“ (1906–1923) от фонд 567, опис 3, арх.единица 8, съхранявана в НБ „Св. св. Кирил и Методий“. Основните принципи, върху които Михайловски гради лингвистичната си концепция, могат да се обобщят така: българският език е отпечатък на народната душа, на манталитета на следосвободенския човек и както нравите вървят към „провала“, така езикът се „опростотворява и опростащва“; съвременният книжовен език трябва да бъде поставен на народна основа, чийто фундамент са балканските (еленския говор) и североизточните (търновския говор) диалекти; да се спазва езиковата традиция, като се възстановят някои старобългарски коренови морфемни и лексикални облици (номинации най-вече на ментални термини, средства за изразяване на вербалност и композитуми за ценностни понятия); разумно и прагматично да се съчетават етимологичният и фонетичният/еуфоничният принцип; въвеждане на *Langue type*, единен

книжовен стандарт и преодоляване на голямата езикова вариативност (без лексикалната и фразеологичната); унификация на разнородни фонетични, морфологични и понякога – на лексикални варианти; базисът на езика да се търси в конвенционализма, а не в логиката; запазване на графемите ъ, ж, ѝ, особено във форми, които влизат в омонимни корелации; традиционно изписване на слабите краесловни ерови гласни; „побългаряване“, адаптиране, граматикализиране на чуждата лексика, доколкото е възможно; обновяване на книжовния език с диалектни „термини“ и неологизми; запазване и разпространение на разговорния синтаксис и синтагматичните народно-песенни модели; комуникативната цел позволява дистрибуция на лексика от различни стилистични регистри – „барбаризми“, сленгизми, социолекти, акролекти, ортофемизми, дисфемизми, евфемизми, специализирана лексика, термини, остаряла лексика, чуждици; народният трибун изповядва външния пуризм, който контаминира архаизиращия и етнографския тип пуризм; злоупотребата с чуждици е белег за „липса на патриотизъм“ и др.

Петта част от първа глава *Езиковите бележки в архива на Стоян Михайловски* типизира и разглежда несистематизирани записки за езиковите модели от началото на XX век – както в нашето лингвистично поле, така в преводната литература и в съвременната френска езикова практика.

Втора глава е посветена на спецификите в графичната и фонетичната система от езика на Михайловски. Изследват се избрани и представителни произведения от всяко десетилетие, в което той твори. Графичната система, с която си служи писателят до края на живота си, включва 34 букви. Графема ъ се използва неколккратно само като стилизиран алограф на /ъ/. Вариантите на фонемата и се отразяват с два буквени символа – и, много рядко і (суфикс -іе при определени отглаголни съществителни). Графемите ы и ъ, които са присъствали в моделите на някои езикови школи до края на XIX век, никога не стават част от азбучния състав, предложен от автора. Умереният етимологичен правопис е фундаментът на ортографията, наложена в творбите на Михайловски. А фонетичният принцип се установява при: изписване на асимилираните ортоепни префикси /вс-/, /ис-/ и /рас-/ вместо ортографските им книжовни прототипи въз-, из- и раз-. Изключение е представката без-, която има конвенционален облик. Отличителна правописна практика на Михайловски е последователното изписване на комфиксите за сравнителна (по) и превъзходна (най) степен без дефис.

Езиковата рецепция на Михайловски за вокалите ъ, ж, ѝ и девокализираните краесловни ерови гласни не прегърпява съществена промяна за повече от четири десетилетия. Ъотуваната голяма назална гласна ѝ е окончателно отхвърлена от „Упжтване“ (1899 г.) и от почти всички книжовници в началото на XX век. Михайловски (заедно с Ив. Вазов) е сред малкото ѝ пламенни защитници вероятно заради влиянието на Търновската книжовна школа. При вокал ж се наблюдава постъпателен, но слаб тренд към ограничаването му в късните творби на автора. Малката ерова гласна присъства на почти всички етимологични места, като непоследователност и конкуренция с ъ се откроява при съчетанието на двете гласни със сонантите р, л и при глагола съмъ/ съмъ. Фонологично най-разнотипната дума в творбите на Стоян Михайловски е инвариантът човек с неговите варианти староб. чловек (чловѣкъ), русизмът человек (чѣловѣкъ) и съвременното човек.

Трета глава на монографията разглежда морфологичната система на 11 подбрани творби. В именната парадигма при съществителните се открояват присъщите за Михайловски: колебания в рода на около 30 субстантива; често използване на феминативи и ако те липсват, биват продуцирани от автора; диалектен плуралис на същ. от м.р.; дефективен плуралис поради метрични причини; спорадична употреба на дуалис; съставяне на мн.ч. на някои *singularia tantum*; съвременни и архаични облици на *nomina collectiva*; активна дистрибуция на деминутиви, част от които са хапакси; пейоративно маркирани *nomina augmentativa et pejorativa* със суфикс -ище; непоследователна поява на бройната форма, но преобладават примерите, подчинени на съвременната норма, въпреки неустановеността им в началото на XX век; коректно използване на

casus generalis и при определението, и при определяемостта; дативът е последователно реализиран в категорията на местоименията, но често и при антропонимите и др.

Адективите също имат синхронен облик, но са типизирани чрез хибридният си детерминативни модели. Прономинативите в идиолекта на Михайловски имат хибриден облик, но съвременните книжовни форми доминират над диалектните варианти. нативни модели. Числителните имена са в синхронния си облик с някои асинхронни отклонения.

Глаголната система е силно развита и характерните ѝ белези в езика на твореца са: липса на бъдеще предварително време и бъдеще предварително в миналото; ограничена употреба на (поли)префигирани гл.; отхвърляне на налагащите се -а, -я окончания в синхрон с практиката на П. П. Славейков, д-р К. Кръстев, П. К. Яворов, които използват -ж и -ъж; флексия -ме в 1л. мн.ч. при глаголите от 1 и 2 спр. (да търпиме); висока фреквентност на узуалния глагол ща, конкуриращ модалния искам; предпочитание към усложнената флексия -ирвам вм. -ирам; бъдеще просто време в книжовен и диалектен формат (правя щеме); макар и рядко, се появяват архаични модели на кондиционала (да би + елово причастие; синтетични форми от типа ядвам); руски, църковнославянски и съвременни облици на сег. деят. причастие; преобладаващи минали страдателни вербоиди със завършек -н вм. -т; твърде ограничена дистрибуция на деепричастието, което има и старинни, и съвременни форми.

Наречията сирѣчь (стб.) и тоже (руски) са с най-висока фреквентност в творбите на автора. Често се регистрират само, инък, напokon и деривати със суфикс -чка(та). Умалителните са с висока честота на употреба и с експресивна цел (с афикси -ичко, -ко, -инко).

Пета глава включва лексикалната система, изградена от Ст. Михайловски, и основните словотворчески модели на фразеологичната му парадигма. Обстойно са разгърнати диахронните лексикални пластове – старобългаризми (с преобладаващи ментални термини, алтернативи на русизмите, понятия за изразяване на вербалност), църковнославянизми (предимно композитуми) и лексикални заемки от „Речникъ на блъгарский языкъ“ на Н. Геров. В синхронен аспект са ексцерпирани и анализирани териториално ограничените диалектизми (регионализмите) и интердиалектизмите. Изграден е паралел с езика на Иван Вазов доколкото двамата творци са: определяни като авторите с най-богат словник в най-новата ни литературна история; се отнасят предпазливо, в определени периоди дори негативно към заетата лексика от руски език; имат сходни възгледи за лексикалните напластявания в езика, въвеждането на диалектни, разговорни, интернационални и оказионални единици; съставят списъци със синонимни редове, за да подберат стилистично най-подходящата дума; посочени са и отликите в идиолекта на двамата литературни колоси.

В последната глава от изследването е проследено и присъствието на чуждоезикови лексикални единици в езиковия фонд на Михайловски. Той интервенира в речта си най-вече латински заемки, следвани от френската лексика (т.н. галицизми), гърцизмите, русизмите и турцизмите. Заемките от италиански, испански и немски език имат спорадична поява.

Съществено място в идиолекта на Михайловски заемат оказионализмите – *hарах legomena* и *hарахes* (редки думи), които са най-ярките „оцветители“ на езика му. Съставени са 86 речникови статии за еднократните фиксации, а регистрираните редки думи (с до 5 употреби в разпространените речникови ресурси) са 50. Те също са лематизирани и поставени в минимален контекст, като се посочва морфологичната им принадлежност и словообразователната им структура (морфологични деривати или образувани чрез оказионални способности) и семантиката им (денотативно или конотативно значение); на места са маркирани производните думи от деривационната верига, към която принадлежи рядката дума, и са посочени смисловите ѝ еквиваленти; когато лексемата е забелязана в речника на други автори, това се подчертава.

Отграничени са и 27 от семантичните транспоненти – формации, чиито нови значения са резултат от стилистично-реторична модификация, от тропеизация – метафоризация, метонимизация, олицетворение, иронизация, от словообразователно отразена полисемия.

Табуизирането и детабуизирането са номинационни способности със силен рефлекс в текстовете на Михайловски. Табуизацията на референти се реализира чрез лексикално-семантичните ядра на дисфемизмите, които задължително принадлежат към пейоративната оценъчна скала. А детабуизирането се разгръща посредством ортофемизмите – продуцирани от реалистичния, психоаналитичния, критичния дух на мислителя.

Разговорната лексика е друг конституент – плътен пласт от тъканта на изследваните произведения. Изолираните единици илюстрират установяващия се книжовно-разговорен стил, корпуса на софийския градски говор и елементи от балканските мезолекти в края на новобългарския и началото на съвременния български езиков период. Народният трибун узуализира речта на персонажите според социалния им статус, образованието и аксиологичния им профил. А текстовете на твореца с дискуссионен, ироничен, изобличителен характер съдържат лексикален пласт, който може да се открие като подтип на социолекта и има лингвостилистичните признаци на сленга. Присъщи на автора са и лексикално-стилистичните дисонанси, чрез които преднамерено се търсят стилистична поляризация, образни контрастивни ефекти, за да се привлече читателското внимание, да се събуждат аналитичните и оценъчните рефлексии на аудиторията, да се атакуват на менталните и аксиологични рецептори на обществото чрез най-могъщия инструмент – словото.

Фразеотворчеството на Стоян Михайловски е почти толкова богато, колоритно и разнотематично, колкото лексикалното многообразие от стотици оригинални, преосмислени или ресемантизирани единици. То е пълнокръвният образен и оценъчен поток, който заедно с хапаките силно динамизира, стилизира и детайлизира текстовата тъкан. Фразеологичните изрази (от първи и втори ранг) са диференцирани според комплексни критерии: хронотопен – библейски цитати, реминисценции и крилати фрази, антични символи, фолклорни устойчиви комплекси и иновативни ФИ, конструирани от Михайловски; структурен – моно-, би- и полиелементни форми; семантико-стилистичен – установява се смисловата мотивация, която е резултат от калкиране, метафоризация, метонимизация, персонификация, субституция, модификация на елементи от фраземата, ирония; функционален – с териториално маркирани лексеми в състава им, мезолектни, книжни; тематичен – концептуално разнообразни ФИ от актуални тематични линии и др. Неофраземите многократно надвишават познатите и трансформирани ФИ с библейска, антична, фолклорна, битова, културологична и политическа тематика. Проследяват се основните източници на фразеологизацията. Разглеждат се ФЕ със структура на сравнения.

Многокомпонентният езиков анализ на графиката, правописа, фонетичната, морфологичната и лексикалната система на по-голяма част от публикуваните творби на Михайловски е изграден по модел, съчетаващ класическите лингвисторически методи с модерни изследователски ракурси. Стремежът е да бъде запълнена още една от празните страници в българската книжовноезикова традиция.

Г.6. СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ

Г.6.1. Илиева, Т. Г. (2021). Фразеологични изрази с опорна дума ‘кръст’ в български и в руски език. – В: Orbis Linguarum/ Езиков свят, vol. 19, issue 3/ 2021, 7–18. DOI: <https://doi.org/10.37708/ezs.swu.bg.v19i3.1>. ISSN 1312–0484/ ISSN 2603-4026 (Online). Scopus, Q3.

Резюме: Обект на публикацията са устойчивите съчетания (set expressions) и фразеологичните изрази (phraseological expressions) с концептоним ‘кръст’ в български, в югозападните диалекти на територията на Република Северна Македония (т.н. северномакедонски

български език) и в руски език. Тези понятия имат по-широк спектър и се използват като синоними, обединяващи словосъчетания от 3 ранга. А термините фраземи (phrasemes) и фразеологизми (phraseologism) са с по-тясна употреба и включват само фразеологични единства (phraseological units) и фразеологични сраствания (phraseological adhesions, phraseological fusions, idioms).

Целите на статията са фокусирани върху сравнително дискриптивно изследване на фразеологизмите на синхронна плоскост – проследява се кои са идентичните, смислово и структурно сходните и разнородните фразеологизми с компонент ‘кръст’ в езиковото светоусещане на българи (на територията на РБългария и в РСверна Македония) и руси. Образувани са две корелативни двойки, като изходна е българската: *кръст*¹ – *крст* (вторична северномакедонска норма), *крест* (руски език) и *кръст*² – *крст/кичма/снага* (вторична северномакедонска норма), *пояс/поясница/спина/бок* (руски език).

Като полисемно понятие, в това проучване първият омоним *кръст*¹ става семантичен център или ядро на 17 фразеологични микротеме, в които отправни са българските устойчиви единици, като се посочват вторичните северномакедонски и руските им съответствия. Те очертават няколко смислови линии: пространствена функция на кръста; фазовост; негативна емотивност – страх, притеснение, страдание, бreme, изпитание; позитивна емотивност – святост, чест, истина; кръстът като пожертвование и мъченичество; антипод на антихристиянски символи – полумесец, свастика, петолъчка и др. В около 70% от тематичните области използваният фразеологичен инвентар в двата езика съвпада, което е очаквано сходство.

Вторият омоним е опорна дума на 7 микротеме в българския контекст. Соматизмите са обект на силен изследователски интерес и през последните години са описани разноаспектно както в диахронни и синхронни проучвания на конкретни езици, така и в контрастивни публикации, които разгръщат важни лингвокултурологични паралели. Семантичното ядро на соматизма *кръст*² в славянския фразеологичен фонд не е продуктивно. Не само защото източнославянските езици пазят старобългарската мотивация на анатомичния орган – поясница (руски), поперек (украински).

Изборът на 24 фразеологични микротеме/микросфери (микро- или концептосферите са предмет на анализи в модерните когнитивно-дискурсивни изследвания), е провокиран от феномена провербиални кодове (фреймове), които се съхраняват в етнокултурното подсъзнание като когнитивни субстрати.

В процеса на изследването са констатирани следните ключови езикови факти: 1) Кръстът се осмисля и вербализира като цикличен код – той символизира начало (тръгвам по кръстопът/ по пътя на Кръста) и завършек (слагам кръст); общностност и интегритет – Целувати межъ собою кръстъ на всей любви ‘да бъдем заедно, въ съюз’; път към вечността (Ходить со крестоумъ); символ на християнското възраждане (с Кръста напред) и др. Въпреки това няма висок фразеолообразуващ потенциал, а в славянските езици доминират свободните словосъчетания с *кръст*¹. 2) Лексемата *кръст* се използва като автономна пълнозначна дума или е компонент от свободни/ устойчиви фрази, защото сама по себе си тя е ярък семантичен център, рядко се компилира с други соматични номинации – лежи като *кръст* на плещите (бълг.), опираясь кистями рук в бока (руски). В български *кръст* влиза в синонимни отношения със структури, включващи концептите ‘власт, край, смърт’ (първи омоним) и ‘гръб, жили’ (втори омоним). А в руски фраземи, близки по значение на семантичното ядро *кръст*¹, са преди всичко позитивистични концепти – святост, честност, достойнство, финал на нещо, но не и тегоба, убийство, смърт. Що се отнася до съчетанията с *поясница*, те влизат в синонимни отношения с устойчиви изрази, съдържащи думите *бок*, *спина*, *пах*, *хребет*, и със свободни синтагми, включващи лексемата *талия*. 3) И в двата езика се наблюдава конкуренция между конфигурации с опорен сегмент *кръст*² и с лексикален център *гръб*, като в български език те са почти два пъти повече, а в руски *спина* многократно надвишава дистрибуцията на *пояс* и *поясница* във фразеологизми. 4) В езиците от славянската група се използват универсални устойчиви лингвокултурни кодове – фраземи, инспирирани от: християнската сакралност – с *кръста напред* (бълг.), с *крестом в руке впереди* (руски) = ‘с Божията помощ/ сила напред’; фолклористиката – *бягам като дявол от кръста* (бълг.), *бежати/ зазирати као*

ђаво од крста/ тамјана (срб.) и т.н.; распети/прибити на крст; международните и социални институции – Червения крст (бълг.), Красный крст (руски), Чырвоног Крыж (белоруски); държавните отличия и др. 5) В български език и в северномакедонския му вариант (северномакедонски български) съвпадението между лексикалната омонимия на концептонима крст¹ и фразеологичния инвентар, в който той присъства, е много голямо. 6) В руската фолклористика е възпят домашният символ на крста като дървен фундамент на покрива, централна опора на къщата (чудному кресту – печному столбу). Не ми е известна аналогична стилизация на концепта в българския диалектен корпус. Но в българската народна памет се пази събирателното съществително крсте с локална фразеологизация – о́дим по крсте ‘участвам в литийно шествие на Великден’. 7) Съществена е лексикалната диспропорция между фразеологизмите с опорна дума крст², фиксирани в т.н. речници на македонския език, и устойчивите изрази, изолирани от съвременния разговорен и медиен дискурс на територията на РСМ. Словниците съдържат фраземи само с крст² в състава им. Това потвърждава единството на нашия език на диалектно равнище, тъй като и тук не се откриват различия в българските говори на цялата българска езикова територия, обхващаща Мизия, Тракия и Македония. В узуалната практика и в публицистични текстове от РСМ обаче, процесите на декодификация на българските говори се прокарват целенасочено и рестриктивно. Затова е обичайно да се използват калки и адаптации на сърбизмите: савити/повити кичму (пред неким); човек без кичме ‘безхарактерен човек’; имати кичму и др. 8) В съвременните български медиатекстове изключително рядко се срещат нови свободни и устойчиви единици с концепта крст: а/ Диамант с крст занаят ще показва проверена качествена храна, което обаче е добито от ферми, разположени в район, където е открита опасна болест по животните (mediapool.bg, 10.08.20); б/ забивам крст на Петолъчката (= демонстрирам изчерпаното си социополитическо търпение) (mediapool.bg, 25.11.18); в/ урбаноними – например фирменото название на клиники в няколко български града София, Стара Загора, Благоевград – Ветеринарна клиника „Син крст“; г/ одоними – регистрирани са само улици с деривати от корена крст – „Кръстословна“, „Кръстовище“, „Кръстец“ (София, Плевен); д/ топоним – местността Кръста край София. кв. Кръстова вада (София); е/ производни астионими – с. Кръстина (обл. Бургас), с. Кръстилци (обл. Благоевград), с. Кръстец (обл. Габрово) – селата с названия, съдържащи корена крст в България, са шест, но градове с аналогични номинации няма; ж/ въпреки че част от българските държавни ордени и медали са под формата на крст или съдържат кръстовидна инкрустация, никой от тях не включва в названието си лексемата крст, освен т.н. Велик крст, Командирски крст, Офицерски крст (популярните синоними на степените на орден „Св. Александър“ в Княжество България). Сред националните ордени на Руската федерация обаче присъства военното отличие „Крст на св. Георги“ от 1 до 4 степен, което е мотивирано от дълбокото православно мировъзрение на руския народ. 9) Семантичната класификация на проучените устойчиви словосъчетания ги диференцира в 3 ранга. Фразеологични съчетания в български, който е изходен в нашия анализ, не се коментират. Огромният брой ексцерпти са фразеологични единства, а срстванията са само няколко. 10) Синтактичните структурни дублети във фразеологичното поле с опорна дума ‘крст’ са с по-висока фреквентност в български език, отколкото в руски – Две думи на крст не може да каже/ Не може две думи да каже на крст/ Не може да каже две думи на крст. Това се дължи на свободния български словоред и на инверсията, която е предпочитана стилистична фигура в узуалната практика. 11) Омонимията, която не е широко разпространена във фразеологичните масиви, се констатира рядко и сред фраземите с опорна дума ‘крст’, например свободното съчетание – черен крст ‘бойдисан в черен цвят’ (Над гробовете бяха забодени в пясъка черни кръстове с малки бразилски знаменца, mediapool.bg, 12.06.20) и черен крст/пояс ‘символ на траур и смърт’. Или слагам ръце на крста ‘поставям ръцете си от двете страни на талията или ги кръстосвам в долната част на гърба’ и слагам ръце на крста ‘заканвам се на някого, настроен съм враждебно или агресивно’. Аналогично е разчетен езикът на тялото в руски хвататъся за бока ‘слагам ръце на хълбоците/ на крста’ и хвататъся за бока ‘изпадам в експресивно състояние, обикновено от силен смях’. 12) Синонимията между фразеологични единици с един и същ концептоним е силно редуцирана. Една

синонимна двойка е изолирана в древноруските паметници – паралелно с библейската фразама кръсть носл (Мат. 16:24) се използва фраземата съ кръсты ходити.

Г.6.2. Илиева, Т. (2021). Нови същински и несъщински фразеологични изрази в българския медиен дискурс. – В: Български език и литература/ Bulgarian Language and Literature, vol. 63, number 5, 2021, 497–511. ISSN 1314–8516 (Online), ISSN 0323–9519 (Print). <https://doi.org/10.53656/bel2021-5-4.phras.media.news>. Web of Science, Q4.

Резюме: В публикацията се проследяват новорегистрирани устойчиви изрази от първи и втори ранг, създадени и активно разпространявани в динамичните и жанрово разнообразни публицистични текстове през последните седем години. Коментират се и okazjiонални фраземи, изолирани от изказвания на публични личности в медийното пространство. Извън спектъра на изследването са фразеологизмите, вече регистрирани във: Фразеологичен речник на българския език, т. I – II (Nicheva, Spasova-Mihaylova & Cholakova, 1974 – 1975), Нов фразеологичен речник на българския език (Ankova, Nicheva, 1993), Фразеологичен синонимен речник на българския език (Nanova, 2005), Фразеологичен речник на българския език (Banova&Dimova, 2014), Неологичен речник (за периода 1998 – 2003) (Bondzholova 2004), Речник на новите думи в българския език (от края на XX и началото на XXI век) (Pernishka, Blagoeva & Kolkovska, 2010), Речник на съвременния български книжовен език, т. 1 – 15 (BAN, 1955 – 2015) и в отделни достъпни за мен публикации, например „Фразеологичните неологизми в българския език и техните съответствия в други славянски езици“ (Georgieva&Velichkova 2008).

Основни критерии при подбора на фразеологичните изрази са хронологичният, семантичният, словообразователният, структурният. Изолират се както новосъздадени, така и ресемантизирани единици, които са диференцирани в 2 групи – същински и несъщински с общо название – устойчиви словосъчетания. Във всяка група ексцерптите се анализират според основните механизми за композирането им, представят се по азбучен ред, като се коментират семантичната прозрачност/плътност на компоненти им; структурата им – словосъчетания или изречения; стиловата им отнесеност и се посочва денотативният им аналог.

Тематичните области, към които принадлежат ФИ, са: екзистенциална, политическа, финансова, социална, битова, здравна. А източниците за фразеологизация са: ботаниката (октоподна система), киноиндустрията (страната е пълен мики маус), информатиката (ъпдейтвам файла), химията (токсично управление, златен пръст), спортът (танц на калинчовците) и др.

Най-разпространен начин за продуциране на фразеологизми и в миналото, и днес е метафоричният пренос. Висок количествен дял имат устойчивите единици, формирани посредством тропите парадигматична метонимия. Констатира се интензивно генериране на колокации и неофраземи чрез олицетворение – активният персонифициран зооним ‘калинка’, мотивиращ нови концептоними. Най-новата иронична зооемблема е ‘булонка на сценарист’.

Освен доминацията на конвенционалните механизми, установени в редица проучвания, се наблюдава по-разнообразна комбинаторика при хибридни деривационни начини, например: субституция + антитеза + ирония от изходно свободно словосъчетание (нация техническа → нация тефлонова; отечество любезно → трапезно отечество). С активна фреквентност се отличава и okazjiоналният модел на субституцията чрез реактивиране на символния образ в повърхнинната структура на ФЕ или чрез преосмисляне на вътрешната форма на традиционни ФИ. Субститутивната деривация е разпространена най-широко сред несъщинските фразеологизми: констатира се при паремииите – Който е бил Хитър Петър, той не може да стане Хари Потър (segabg.com, 30.06.20) (= вълкът кожата си мени, но нравът – не), при колокацията Покажи ми..., за да ти кажа какъв си → Покажи ми джаджата си, за да ти кажа какъв си (capital.bg, 30.11.20) и др.

Невинаги обаче мотивацията на неодеривата е прозрачна или ясно проследима. Понякога при прекодиране на ФЕ се създава или свободно словосъчетание (свободният живот → ‘животът без/след локдаун’), или ФИ с по-ниска степен на фразеологизация: Гладна кокошка просо сънува → Гладен космонавт донъти сънува (NOVA, 3.06.21). Наблюдава се и семантична транспозиция на

свободно словосъчетание в устойчива формация – ‘Великото надбягване/надцакване (в предизборната кампания)’ (NOVA,11.06.21). Функционалната специфика на ФЕ също може да се промени – стилистично неутралната фразема ‘с единия крак в (морето)’ е трансформирана в сленговото съчетание ‘с едната джапанка (в морето)’ (NOVA, 6.06.21). Фразеологичните изрази се осъвременяват много по-често от ФЕ и получават нови синонимни аналози – с различна хронологична отнесеност са узуалните съчетания. В структурен аспект не се наблюдават иновации: моносъставните ФИ са минимално количество и са преди всичко именни, би- и полиелементните са почти равен брой в изследването, словосъчетанията са преобладаващата синтактична формация.

Г.6.3. Илиева, Т. Г. (2023). Лексикални пластове в творбите на Илия Волен. – В: Български език и литература/ Bulgarian Language and Literature, vol. 65, number 1, 2023. 57–71. ISSN 1314–8516 (Online), ISSN 0323–9519 (Print). <https://doi.org/10.53656/bel2023-1-4.phras.media.news>. Web of Science, Q4.

Резюме: Илия Волен е сред българските словотворци с умерено консервативен и философско-рационален подход към родния език и неговия лексикален инструментариум. Той поставя „думата“ в центъра на идилично-пасторалните, социално-репрезентивните и реалистично-фаталистичните си художествени произведения. Затова проучването на лексикалните напластявания като конструкти за изграждане на пълнокръвни образи и форми е ключово за разчитане на идиолекта на писателя. Открояващата се лексика у И. Волен е диференцирана в два хиперпласта – макролингвистичен (той е фундаментален и доминиращ): разглежда думите според произхода и териториалното им разпространение – общонароден разговорен корпус, диалектизми, чужди думи (турцизми, гърцизми), и микролингвистичен (индивидуализиращ авторския език и ограничен в количествен аспект): разглежда думите според честотата им – остаряла лексика, семантични транспоненти, хапакси и авторски неологизми. Екскерпираната лексика от второто равнище се лематизира и представя по азбучен ред, като се сравнява с масив от средно- и новобългарски, църковнославянски, руски и съвременни български словници.

Обект на изследването са разказите от книгата „Черни угари“, новелата „Йов“ и есето „Мисли за езика“.

Писателят е скромно в себеоценката за приноса си към обогатяване на българския лексикален корпус и заключава, че думата се „ражда върху изпръхналите устни на народа – великият майстор, творец на езика, а писателите са само зидари, архитекти, използващи готовите народни детайли“. Самобитният му почерк се разгръща в уменията да контаминира лексикални звена, моделирайки мезолекта на персонажите си. Езикът на Воленовите герои е пластичен, езиково пълнокръвен, автентичен, но с различни социолектни параметри в различните разкази. В повествованията с епично-пасторални и любовни мотиви лексикалните пластове са: узуална форма (основен пласт), диалектизми (силно представени в количествен аспект), просторечие (регистрирани са десетки думи), книжовна лексика, архаизми, а вторичните номинации, чуждиците, хапаксите, оказионализмите и поетизмите са по-малко на брой. Докато в политико-идеологическата белетристика основният пласт е книжовната лексика, следван от разговорната, термините, диалектизмите, чуждиците, хапаксите.

Илия Волен черпи с пълни шепи от поетичните трели на съвременния художествен корпус: гороломен, теменужен (Ив. Вазов), шетърна (П. Ю.Годоров), есенник (Д. Дебелянов, Н. Лилиев), димец, преснота ‘свежест’ (Е. Пелин), кичур ‘китка цвят’ (Й. Йовков) и поетизми на А. Страшимиров. Словообразователните модели, които предпочита, са конвенционални и доминира (поли)префиксацията: **по-** (добичетата да се *поочешат*... *понаместваме*, *попогледвам*; **под-** (нивата *подрипваше*...той *подбягваше*); **на-** (да *нажъна*, ще ги *наортачим*); **при-** (*примокря* му); **про-** (*прожумоля* нещо); **над-** (*наджънваха* се); **от-** (*отядени* стръкове); **пре-** (като *прежънем*), **с-** (*сбръзвам* се); **о-** (*огазя*). Представките са в низходящ ред според предпочитанията на писателя. При вербоидите са регистрирани: **о-** (*огазен*), **при-** (*причервен* ‘изчервен’), **из-по-** (*изпоредени* един до друг) и др. Деривационните способности при глаголите, макар и рядко, са: нов рефлексивен корелат

на съществуващ глагол (засивявам се ‘откроявам се със сивия си цвят’ ← засивявам) и трансформиране на транзитив в непреходен глагол (Хубостта ѝ сочеше „Сила“, вместо някой я сочи заради хубостта ѝ). Бинарните композиционни модели са рядкост. В „Черни угари“ те са около 50 – обикновено с колоративна семантика, описващи приказно-пасторални картини, но единици от тях са хапакси. В „Стражар“ композитумите назовават цветовете – лимоненожълт, синьо-червен, или характерологични белези – благодушен, благонадежден, чистосърдечен. При семантичните транспозити, които продуцират потенциални семи, словотворчески способ е най-вече метафоризацията (тя *се гмурна* в къщата), но вторичната номинация може да е резултат и от паронимен ефект (олепвам ← прилепвам), и от персонификация. Регистрирани са следните семантични транспоненти – *заснежен, налапам, острижа, подляя, раззеленявам и разигран*. Хапаксите и okazjiонализмите са съставени посредством морфологичен инструментариум (префигиране, суфиксация, композиция, суфиксално срастване, композиция + суфиксация) и чрез тропови способности (стилистична и силабическа симетрия, метафоризация, универбизация). Сред емблематичните за Волен хапакси са: *белогрив, впавам се, зачервенял, изресил, надбелвам се, надорвам се, надтурник, одъжда се, перодръжковец, да си позасладня, поразтрошавам*. А знакови за идиолекта на твореца са: *бучав, голотувам, делец, забрадясам, златоблестящ, златосин, златостъклен, металноморав, накръстосан, да се понасмихна, придрасвам, сакатя се, сивомрачкаво, чучуря*. У Волен се наблюдава предпочитание към събирателни съществителни. Регистрираните *nomina collectiva* са: *букак, върбалак, градиняк, зеленило, клонак, крушак, момчурляк, парцалък, сиромашта, снопе, хрусталак, шубъркаш*. Установен е и социолектен плуралис на *singularia tantum смърт* – „Свещеникът Николай плачеше по *смъртовете*“.

Илия Волен не е привърженик на разточителната дублетност и лексико-семантична вариативност и употребява алолекси спорадично: *аркадаш/приятел, бостан/любеница, геран/кладенец, чепици/чехли/обувки; стопанин/ човек ‘съпруг’*. Писателят избягва жаргонните форми, но редките сленгови находки са любопитен социолингвистичен отпечатък на комуникацията от петдесетте години на ХХ век: „ако ми *натракаш на ръка* половината от данъка си, ще изляза по живо, по здраво“ („Съседи“). Сред не широката палитра от цветовете златният е фаворизиран. Волен употребява хапакса *златея се* и няколко сложни формации с първа основа *злато-*. Златни са небето, росата, косата, нивята, класовете, сърповете, пилетата и др. Метафоричен паралел на *златен* е *жълт* – „жълтите житни вълни“ / „златните жита се появяват като вълни“, но конотацията на двата адектива е различна. Златен е част от позитивнооценъчния авторов регистър, а жълт олицетворява меланхолията, изнурената отегченост. Следват прилагателните *черен* (небе, очи, рани, мисли, угари), после – *червен* (животно, лице, пояс), наречията *мораво* и *румено*. Адективите *зелен* и особено *син* и *бял* са констатираны с денотативните си значения. Спорадична и стилизирана дистрибуция имат качествените прилагателни *сребрист, малиненочервен, мастилен, тъмнокафяв*.

Друг ракурс за изследване на авторския идиолект е концептуалната диференциация на лексиката. Най-обемните концептуални ядра (концептосфери) в творбите на И. Волен са: битова лексика (килер, кошара, корито, паница, ператник, покъщнина, сайвант, хамбар); сечива и оръдия на труда (вършачка, камионетка, колесарка, копраля, кривак, менци, мотика, сатър, сунгер, сърп, тояга, трактор, шейна); обувки/дрехи (гуменки, кончови, ластици, сукман); хранителни продукти (колаче, мътеница, скорозрейка, джанка, просеник, тиква, ярма); полева дейност (баир, бразда, брежлика, дънище, китка, леха, мера, ръкойка, сноп, сушина, угар, харман); строителни материали (керемиди, тенекийка, тухли) и мн. др. Други ключови за белетристичния микросвят концепти – вратника/вратата, жътвата, любовта, неволята, водата (стихийния порой, напоителния дъжд, кладенеца, вировете, ручея, потока), имота, колата/каруцата, съдбата, хляба. Те имат своята херменевтична стойност, синкретират изконно български, православни, конюнктурни, авторски аксиологични и прагматични възприятия. Деминутивите имат висока дистрибуция: *котенце...листенцата...полянката* („Гора“); дядо Панко си взе патеричката („Дядо Панко князът“); прибира сламицата („Говеда“) и др. Преднамерено се търси създава антитеза между лексема с неутрално и с умалително значение, тя е предпоставена от идейни и емоционални мотиви.

Г.6.4. Илиева, Т. (2023). Езикът на свещеноиконом Димитър Петканов (Лексикални и стилистични аспекти) – В: Български език и литература/ Bulgarian Language and Literature, Български език и литература/ Bulgarian Language and Literature, vol, LXV, number 5, с. 506–523. ISSN 1314–8516 (Online), ISSN 0323–9519 (Print). Web of Science, Q4. <https://doi.org/10.53656/bel2023-5-4T>.

Резюме: Д. Петканов (1888 – 1962) създава почти всички свои творби в последното десетилетие от живота си. Те са плод на неговата духовна зрялост, покаяно самосъзнание и обработен езиков почерк. Поетът споделя идейно-художествените възгледи на по-малкия си брат, които сам е съхранил и споделил в неотдавна публикувания му животопис „Книга за моя брат“.

В статията се изследват поетичната лексика, авторовите неологизми (хапакси) и няколко ключови концепта (Бог, възторг, здрав, мед, светлина, тъмнина) от том 2 (април – юни) и том 4 (октомври – декември) на агиографската четирилогия „Лъто Господне“. Илюстративен материал е изолиран частично и от стихосбирката „Слънчеви песни“ и „Книга за моя брат. Първа част. Спомени“, както и от втората част, която не е публикувана.

Езикът на Д. Петканов е жив, пластичен, антистатичен, въздействащ. Краткият обзор на авторовите лексикални средства и активните стилистични механизми в езика на Д. Петканов налага следните заключения. 1. Сред често срещаните негации са лексеми с отрицателната частица не-: недоволен, недружен, неизтощимий, неслука, непригодно, несвободен. Те се конкурират с негации с без-: безавторитетен, безлюбие, безчиние, безхаберие. 2. Забелязва се засилена употреба на лексеми с префиксоида все/я- (всевъдъхновено, всевечен, всевъзможно, вседневно, всестранен, всепобеден, всесърдечно) и някои от тях могат да се дефинират като авторови неологизми. 3. Сложните думи в поезията са повече, отколкото в прозата на автора – жестокопръст, злоделие, радостотворец, слабосилен. 4. (Поли)префигираните глаголи в творбите на Д. Петканов са много малко и сред тях подчертано преобладават тези с първи префикс по- (полюбопитствувам). 5. Д. Петканов обича да рисува поэтапни действия, да ги разгръща процесуално, затова и в творбите му са привлечени глаголи за постъпателно действие – богатея, веселея, младея, просветлея, теготея и др. 6. Семантичните корелации са широко разпространени във всички жанрови форми: антонимия (просвета/ смърт), но преобладава контекстуалната синонимия (младост/ модри сили; бодри/ трезви по дух; с бистър ум/ в пълна сваят; полунощний враг/ злият тат). 7. В поетичните творби на Петканов често, за да се реализира рима, се привличат архаизми (тежкий млат... като млад; вечно... безопасно; Създателят си в пълнотата/ по него се познава/ духът Му и величината (св. Василий Велики), диалектизми (слънцето огре... синьото море), разговорна лексика (от това по-сладко... житието ти благатко) или се съкращават словоформи (с словото Си). 8. Етимологичните фигури не са най-често използваните от Д. Петканов – „нека с мене да врагува/ моят враг“. 9. За поезията на Д. Петканов са характерни метафорични образи – облак... ще висне, но стопило парната му плът слънцето лъчите си ще плисне (преп. Нил Мироточиви)// парен ‘който се отнася до пара. 10. Формалните повторения, освен епифори и анафори, оформящи синтактичен паралелизъм, не са характерни за поета. Но при тях се наблюдават вариации, например: анафори + градиращи епифори – „страданието – то е плод/ страданието е отзвук/ страданието – то е дар“ (свв. Терентий и Неонила). По честота на употреба те следват еднородните части – „гнусота се отроня...похот, стръв, и мъст, и гневен шум“ (св. мчк Нестор). Многосъюзие то е изградено само със съюза и, двусъюзие то е с нито и било: „било с живот, било чрез смърт“. 11. Възходящата градация е широко разпространен фигуративен способ за експресивност и семантично натрупване – „пълно, всеотдайно, даже до смърт“. 12. Макар и рядко, Д. Петканов използва конверсия – „завета Му, свят златоструй“. 13. Сравненията са преди всичко едночленни и се реализират чрез компаратора като или без него: „Василия – победен адамант кат Мойсея, ревнител строг като Илия, пресветъл богослов като Йоана“. 14. Метричната фрагментация е също разпространен поетичен прием – „младежът модроок... свят широк, равноценност... безценност, чашата на скръб и мъка... мъртва съм и в разлъка, И вий ще се освободите... от пристъпите на вразите, с нея

често ний... Бог да я измий!“ 15. Хапаксите в творбите на Петканов са десетки. Тук са ексцерпирани само 16 от тях. Преобладават образувателните посредством композиция, единични са префигираните деривати и суфиксалните сраствания, еднократно е регистриран и телескопичният словообразователен метод. 16. Д. Петканов обогатява сигнификативния аспект на няколко концепта. Предмет на бъдещ анализ би трябвало да бъдат и монокомпонентните и бикомпонентните думи с корен плод, които имат висока дистрибуция. В „Книга за моя брат“ са 90 и разгръщат следното словообразователно гнездо – безплодие, благоплоден, оплодява(не), оплодотворява, плоден, плодов, плодовитост, плодоносен, плодороден, плодче. Друг ключов концепт, характерен за поезията на Д. Петканов, е яд със славянското значение ‘отрова‘.

Г.7. СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ ИЗДАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

Г.7.1. Пиева, G. T. (2018). A Diachronic perspective on suffix derivation of nouns in the Modern Bulgarian Language/ Диахронен поглед към суфиксалната деривация при някои съществителни имена в българския език. – В: Knowledge International Journal, Knowledge in practice: Humanities, Vol. 28 (7), 2203–2208. Skopje. ISSN 1857-923X (print), Global impact and quality factor 1.322 (2016). <https://doi.org/10.35120/kij2807220>.

Abstract: The paper outlines the dynamics and competition of suffixes for the formation of one-stem and two-stem nouns (*nomina agentis*, *nomina actoris*, *nomina abstracta*, *nomina essendi*, *nomina loci*) in the Old Bulgarian, Middle Bulgarian and Modern Bulgarian period in the development of the modern Bulgarian written language. The Old Bulgarian written canon (the accessible Preslav and Ohrid manuscripts from X-XII c.), a wide range of manuscripts and lexical indices of manuscripts from XIII-XV c. (some of them not studied until now), late Renaissance lexicographic studies from XVIII c. (mostly the excerpted lexical data in Nayden Gerov’s Dictionary of the Bulgarian Language, v. I-VI, etc.) and studies of the synchronic Bulgarian lexis (Dictionary of the Bulgarian Language 1-15 volumes, etc.) have been put to use for the purposes of the analysis. The paper studies the productive/bound and non-productive/unbound suffix morphemes of deverbatives, denominatives and deadjectival nouns in the different historical periods and outlines their diachronic qualitative tendencies. It seeks to establish the reasons for the gradual limiting of suffix derivation as a word-formation process. These include among others the transformation of the Bulgarian language from a synthetic into an analytic one; the perception of some affixes as uneuphonic or as borrowed; the progressively limited transfer of foreign derivational models (through morpheme-to-morpheme translation from Greek in the Middle Ages or through borrowing of Russian affixes in the Renaissance, as well as their higher frequency since the 1940s); the tendency for economy of derivational synonymy; the interrelation of suffix derivatives and the genre and stylistic features of the text. The paper enumerates the active inherited and newly created derivational formants-suffixes in the Bulgarian language, while the researcher strives not to illustrate the full list of derivational suffixes in modern Bulgarian, which have already been studied, but rather to elucidate the qualitative fluctuations and the realization of suffixes. The formants have been inspected from a semasiological point of view as well — as a resource for the production of semantic doublets. Thus, the paper adds a new perspective to the kaleidoscope of Bulgarian historical morphology.

Резюме: Краткият обзор на словообразователните форманти в 5 номинативни категории налага няколко заключения: 1) в словообразователен аспект се наблюдава приемственост от стб и срднб период на БЕ; 2) в продължение на няколко столетия се осъществява паралелна употреба или конкуренция между определени суфикси, макар че в СБЕ има специализация, която води до отпадане на словообразователни дублети и омоними; 3) в категорията *nomina agentis* в стб период активността е – никъ, -ъць, -тель, а през XIV век е: -никъ, -тель, -ъць при еднокоренните, но при композитумите първа позиция има -тель; в СБЕ, вероятно, за да се избегне омонимия, в м.р. отмира -ица (оубилица), изчезва и -ъкъ, но още през Средновековието се появява –джия, многократно се засилва дистрибуцията на -ач и под влияние на руската геополитика се налага -чик

(апаратчик, застойчик); -тел запазва изконния си моносемантичен характер и засилва употребата си; стилизирани и силно ограничени, битуващи в младежкия сленг са морфемите от чужд произход: -джър, -ейро, -ейшън и др. 4) доказателство за активността на суфиксите е словообразователната им функция в стилово, териториално и социално диференцирани пластове лексика, както и сред неологизмите. 5) при *nomina actionis et resultativa* в СБЕ настъпва преразпределение на деривационната тежест – с по-активна роля се отличава в образуването на девербални имена с -не, които изместват -ние. В книжовния език навлизат диалектните -ня, -ница и интернационалните -ация, -аж. 6) при *nomina abstracta* в СБЕ се използва и типичният руски завършек -ний(е). 7) при *nomina loci* за всички периоди на БЕ продуктивни са: -ние, -ище, -ница, иновативни са: -алня, -арник, -джийница, -ция.

Г.7.2. Илиева, Т. (2021). Оказионализмите в медийния дискурс през периода 2014–2020 г. – етнопсихологически и словообразователни аспекти. – В: Български език, Приложение/ Bulgarian Language, Supplement, 68 (2021), 205–223. Print ISSN: 0005-4283, Online ISSN: 2603-3372. Doi: 10.47810/BL.68.21.PR.14.

Резюме: Изследването разглежда ексцерпирани оказионализми от български медийни текстове в краткия хронологичен отрязък 2014 – 2020 год. Тези новопоявили се думи със силна семантична и емоционална експресивност са лексикална еманация на българската народопсихология. Те са езикова картина на неравноделното и поляризирано българско общество, характеризиращо се с егоцентризъм, етнорезистентност, стремеж към глобализация, локално самосъзнание, робски комплекс, критикарство, чуждопоклонничество, но и заклеймяване на чуждото. Разглеждам оказионализмите от последните 5 години като емоционално-оценъчни думи глиптики с интензивно, но мимолетно съществуване, контекстуално обвързани, невъзпроизводими, маркери за идиостилистиката на своя автор, езикови кодове за разчитане на българския фенотип, лексикална еманация на нравствените, когнитивните, културните, социалните, политическите предпочитания на съвременния българин.

В публикацията: оказионализмите се анализират като езикови кодове за разчитане на българския фенотип, затова се групират според 11 ключови етнопсихологически показателя: компенсаторния „закон на халището“; вековната българска мимикрия и робския комплекс; социално-битовата поляризация, присъща за нашия етнос, която се активизира силно в периоди на пандемия, социална изолация и политическа непредвидимост; локалното и народностно самосъзнание, чувството за лично и национално достойнство; страха, който от робски в съвременното общество понякога се трансформира в социално-битово и политическо примиренчество, в търсене на компромиси и на безпринципни консенсуси; синдрома на Андрешко; острата политическа критика в различните ѝ проявления и степени е определена от някои народоведи като политикански синдром; генетична (не)устойчивост; съвместяване на чуждопоклонство, породено от комплекс за малоценност, и мнителност, негативизъм към чужденците, които са присъщи на малките народи; аксиологичната, оценъчна палитра на съвременния българин; тенденция към псевдомодернизация, към подмяна на изконните морални ценности.

Проследява се участието на оказионализмите (не)узуални релации, което ги отграничава от неологизмите. Отчита се конотативният им спектър – дали емоционалната им експресия е негативно- или позитивнооценъчна. Разглеждат се разнообразните словообразователни и оказионални начини, по които са изградени. Самостоятелните езикови модели са: префиксация, суфиксация, универбизация, семантично словообразуване, субституция на фонемите, морфемите или лексемите, конверсия, контаминация, междусловно налагане, вставъчно словообразуване, реетимологизация, редупликация, формално-смислова лексикализация, ироничната дезабривиация, метафоризация, креацията, използване на чужди графемите, смесване на главни и малки букви, сравнение. През последните няколко години актуалност придобиха радикалоидите: -гейт, джандър-, крипто-, ковид-, корона-, коучинг-, линк-, нутри-, пъб-, селфи-, смарт-, -сорсинг, спа-, -хъб. С дългосрочна активност се отличават формантите: анти-, еко-, гейт-, глоб(ал)-,

интернет-, -крация, лайк-, полит-, уеб-, фейк-, фейсбук-, -фония, хейт- и др. Констатира се комбинации от два деривативни способа/ хибридни типове (както репрезентации на два-три познати способа, така и оригинални автори контаминации): композиция (с или без интерфикс) + суфиксация; композиция + субстантивация на причастия; адекватация + субстантивация на причастия; апелативизация + етимологична фигура; субституция + смесване на малки и главни букви; субституция + използване на чужди графемии; реетимологизация + комбинация от малки и главни букви и др.

Някои оказионализми са хапакси с еднократна употреба (*вчасов юрист, Тиквоград, хайверена левица, почвеник глобофоб, кеворкирам, ковидшега, хъбясвам, цидитрон*), други са получили (*агиткаджия, фейсбукване, гугълщина, гербераста, бесепари, ритнитопковец*) или сега получават по-широко разпространение⁶ – *аломафия, апартаментгейт, брекзитване и мегзитване, мишкване, путинист, тръмпизъм, толераст, Велико народно въстание, ковид безработица*.

Стилистичната дистрибуция на оказионализмите е обусловена от процесите на демократизация (колоквиализация), универбизация, активно проникване на чужда лексика (най-вече от английски език), разширяване на виртуалното- и онлайнобщуването, проникване на все повече субстандартни (социолектни и интердиалектни) елементи в публицистичния стил и в езика на интелегенцията и политическия елит, таблоидизация, псевдомодернизация на езика и др.

Г.7.3. Илиева, Т. Г. (2021). Семантичната модификация и лексикалната неологизация – средства за обновяване на българския лексикон. – В: Любословие (годишно списание за хуманитаристика), бр. 21. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 293–310. ISSN 1314-6033. DOI: <https://doi.org/10.46687/NXBO2619>.

Резюме: Обогащаването на речниковия състав на българския език с нов словесен инвентар се извършва по различни начини и чрез разнообразни средства.

Обект на публикацията са 44 новорегистрирани лексеми от последното десетилетие, диференцирани в две групи – 32 семантични неологизма, формиращи се в езика, когато първичната номинация или заемането са неприложими, и 12 лексикални неологизма, при които прозира релацията изходна мотивираща дума – неологизъм. И в двете групи са включени както разпространени думи, постепенно излезли от авторското поле на създателите си и получили гражданственост, така и нови оказионализми, които имат потенциала да разширят сферата и честотата си на употреба.

Всяка лексема е представена по азбучен ред в речникова статия, включваща нейната морфологична и семантична характеристика; словообразователния ѝ модел; мотивиращата я чуждица (ако има такава) или домашна заемка; дистрибуцията на палитрата от семема, регистрирани в лексикографските масиви; новата семема – резултат от семантична трансформация, лексикална деривация, заемане или калкиране – в минимален контекст; класификацията на свободното и/или устойчивото словосъчетание, което образува; формалните и семантични отношения, в които влиза, и стилистичната ѝ принадлежност.

Анализираните семантични неологизми са: *апликация, безветрие, брюкселски, виждам, гол, диригент, замръзна, злобен, изкъртя, консервативен, копаене, копая, маруля, миньор, мисирка, моцарела, муле, мумия, обезкостявам, олимпийски, оранжев, параджия, плочка, пробит, проверявам, сладоледен, софтуер, стършел, ферма, филтър, ям*.

Фиксираните лексикални неологизми са: *апликатор, барче, дизайнерски, жалейка, калинка, корона, коронясам, панел, трупче, туба, топ*.

Като лингвокултурологичен лакмус за проучения 10-годишен период, ексцерпираната лексика представя разностилови примери, за да се открие словообразователният потенциал на българския език, да се очертаят щрихи от палитрата на динамичните смислови модификации.

В конкретното проучване понятието семантична модификация (трансформация) е условно, с широк обхват и включва няколко деривационни типа – поява на нови значения чрез метафоризация, метонимизация, олицетворение при семантичните неологизми и производни думи със съотносително ново значение. Ключов е структурно-семантичният аналитичен подход,

предпочетен във фундаменталния научен труд Българска лексикология и фразеология, том 1 (Krumova-Tsevetkova, Vlagoeva, Kolkovska, Pernishka, Bozhilova, 2013). Иновативните лексикални единици се отграничават от неологизмите, които нямат аналогична или асоциативна, а само формална връзка с вече съществуващи думи в езика.

Проучването на ексцерпирани 44 лексеми констатира един от аспектите на смисловата модификация – създаване на семантични неологизми от домашна или чужда единица и разширяване на полисемния спектър на думите чрез метафоризация, персонификация, метонимизация, като определено доминант е асоциативната метафорична форма. Новорегистрираните значения и употреби са ексцерпирани от различни жанрови форми на медийния дискурс, като в анализирания списък са включени не само разпространени семеме, но и позиционно ограничени (фразеологично свързани) единици, и някои оказионализми, които имат потенциала да разширят дистрибуцията си.

Не винаги може прецизно да се детайлизира дали неологизмът е нов смислов фрагмент в рамките на полисемията или самостоятелно лексикално образуване, особено при заемките, които в чуждата лексикална система не са автономни единици, но в езика бенифициент функционират като такива. Съществуването на мотивиращ признак, който е избледнял, понякога затруднява категоризацията на новите думи. За да се отграничат ясно семантичните неологизми, които са модификатори на първичната номинация, от лексикалните неологизми, в публикацията са представени и двата начина за обновяване на българския лексикон.

Динамиката на лексикалната номинация е предпоставена от и синхронизирана с редица екстралингвистични фактори – активните геополитически, социално-икономически, културни и форсмажорни процеси. За десетилетие новопоявилите се думи „остаряват“, други разширяват или стесняват значението си. Преди бяха актуални неосемантизми в словосъчетания като: *бизнес климат, бухалката на шефа, времеви коридор, кифленско поведение, зарибявам някого, финансова пирамида, хранителна банка, пакет от услуги, сенчеста икономика, филмова сапунка, яхвам вълната, разписвам се на терена, кредитна ваканция, политическа совалка, политически чадър*. Сега във фокуса на езиковата иновация откриваме: *бронирано кафе, булонка на шоумена, дигитален имигрант, изчегъртвам Модела, нормалното ново, навирам властта си, сламено лице, стартъп мислене, теренна партия, токсична формация, Отровното трио, цитокинова буря* и др.

Г.7.4. Илиева, Т. Г. (2021). Концептуализация на пръст¹ (перст) и пръст² (земля) в български и в руски фразеологизми. – В: Science & Technologies, Volume XI, 2021, Number 5: Humanities, 32–38. Онлайн издание на Съюза на учените – Стара Загора. ISSN 1314-4111.

Резюме: Моно- и билингвалните езикови и етнопсихологически проучвания на универсални символи и концепти в рамките на ФЕ трябва да са ключови за модерните методически подходи към трансверсалното обучение. Освен предмет на езиков семантико-стилистичен и синтактичен анализ (използван от структурната лингвистика), ФЕ с опорни понятия от различни научни или културни сфери са отлични иновативни интеракции, междупредметни кодове, когнитивни субстрати, насочени към формиране на интелигентна информираност, дискурсивна аналитичност, интерпретативност, системни и комплексни компетенции в образователната сфера.

Фокусът е поставен върху сравнително дискриптивно изследване на ФЕ, които концептуализират омонимната двойка *пръст¹ – пръст²* и *перст, палец – земля* в езиковата представа за света на българи и руси, в синхронна плоскост. Първите корелати са систематизирани в 18 смислови микросфери, а вторите – в 7 семантични центъра.

Установява се етимологично, семантично и структурно сходство при: корелатите *пръст – перст* от 12 % в двата езика от табл. 1, но при *пръст – палец* смисловата и структурна симетрия е 55 %, а несиметричните са 45%. При втората двойка *пръст – земля* лексикалните експликации са разнородни, но смисловите и синтактичните – с аналогия над 60%, отлики се констатира при 40%. Въпреки че концептът *земля* в руски език има по-широк план на съдържание и съответства както на *пръст²*, така и на *земля* в бълг. езика, и в двата езика ФЕ с него са много в количествен

план. идентичната коренова морфема зем(л)-, която в бълг. език не е запазила епентезата на сонора л-, се открива при някои библеизми – Обетована земя, земен рай. Повечето ФЕ при пръст¹ имат изреченска структура, а при пръст² синтактичната форма е словосъчетание. При някои ФЕ мотивацията и етимологичната връзка със съставлящите ги компоненти е прозрачна (ходя на пръсти/ ходитъ на перстиках ‘движа се безшумно’), при други – не (‘оставям си пръстите’). Разликите в словореда са предпоставени от синтактичните специфики на двата езика (Пръст Божий/ Божий перст), като по-динамичен, инверсивен и пластичен е българският аналитичен словоред. Всички български, без една ФЕ, с пръст², имат руски еквиваленти с лексемата земя. повечето ФЕ и по презумция, и в представените билингвални таблици са узуални (‘изсмуквам си от пръстите’), диалектни (‘троша си пръстите’), с иронични отсенки (два перстика запасу ‘минимално количество’), не са регистрирани книжни фраземи, само оказионално-художествени (целовать палец ‘сервилнича’ от А.Н. Вертинский). Редица международни жестикулационни емблеми (вдигнат, изпънат, насочен надолу пръст/ палец или стиснати в юмрук пръсти) са вербализирани и в български, и в руски ФЕ. В бълг. език през последното десетилетие се ретерминологизира филмовата фраза *златен пръст* (Goldfinger) с употреба ‘ключова фигура, решаващ глас’. Някои общославянски ФЕ се възприемат като архаизми в руските фразеологични справочници (Вложитъ персты в язвы), но в български се използват активно. Свидетелство за праславянски произход от *ра̑льсь* са множество ФЕ в руски и 2 фразеологизма с диалектна етимология в български. В руските фразеологични справочници ФЕ с персть почти не съществуват, предпочита се палец, но в народните говори лексемата е съхранена. Изключително голяма семантико-стилистична близост се установява при двойката земя – земя (появил се сякаш изпод земята = словно из-под земли вырос; през девет земи в десетата = за тридесет земи; рия земята= землю роет), но тя не е обект на настоящото научно проучване.

Г.7.5. Илиева, Т. (2021). Eleyonyms in the Bulgarian phraseological paradigm/ Елейонимите в българската фразеологична парадигма. – В: Knowledge International Journal, Knowledge in Practice. Humanities, Vol. 49 (6), 1193–1198. Skopje. ISSN: 2545-4439 (Printed), ISSN: 1857-923X (Online). Retrieved from <https://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/5719>. Published: 2021-12-15. Global Impact and Quality Factor 1.822.

Abstract: The term eleyonym is an author's suggestion and names a hyperonymic nest, which is structured by the hyponyms nouns oil, olive oil, vegetable margarine, olives, sunflower and others. But the most common, which have become key words in a number of archaic and current phraseological expressions in the Bulgarian language, are butter and lard. They develop different aspects of the native language picture of the world. The stable phrases, whose semantic center they make up, are a marker for the word-forming and semantic potential of the Bulgarian language, but also for its ethno-psychological and linguo-cultural spectrum. The publication deals mainly with stable word combinations, conceptualizing the concepts of butter and lard. Non-essential phraseological expressions, such as collocations, phraseological comparisons and word combinations, are not presented in detail. The taxonomic material is excerpted from Bulgarian phraseological dictionaries, contemporary media texts and art corpora. It is differentiated into 2 macrosemantic groups. The first includes 16 microthemes and the second 10 microthemes. The word-forming mechanisms for constructing phraseological units with supporting words butter and lard are analyzed. Phrases with only these two key elements are studied, without specification, for example, the distribution of tokens nominating the types of oil (rose oil, essential oil, cow, cocoa, coconut, palm, peanut, machine, etc. oils) is not analyzed. A comparison is made between the phrase-forming index, the semantic-stylistic intentions and the phrase-cultural specifics of the two eleyonyms.

The article also comments on the syntactic models - bielemental and polyelemental, which explicate the real and several selected non-essential phrases. The two-component models include: V + pr + S, S + pr + S and others. The multicomponent models are: V + S + pr + Pron, V + Pron + pr + S and others. Monoelement stable word combinations are not registered. Several of the phrases have an open structure. Almost all isolated phrases have colloquial use, dialects and books are very limited.

Резюме: Езиковите маркери, които са опорни смислови конструкти във фразеологичните единици, биха могли да се степенуват в няколко ранга – интернационални концепти: психонимите – воля, чувство, свобода; менталните понятия – памет, ум, мисъл, разсъдък, обучение; хроно- и темпонимите – време, място, сезони и мн. др. Те са най-архаични, фразеоцентрични, често са конвенционални етно- и психолингвистични декодери и имат универсален прочит. Второранговите са също ядрени, духовно и цивилизационно етикетирани метафизични величини – душа, дух, вяра, смърт; аксиологизми – чест, морал, право; социалнополитически понятия – общество, (не)равенство, пари. Не по-малко съществени, но съставени от национално специфични лингво-културни кодове, са етнолимитативните концепти, един от които (елейонимите) е обект на настоящото изследване.

Елейоним (от гр. ἔλαιον ‘дървено масло’) е условно и събирателно авторово название. Хипонимният ред на елейонимите синтезира номинации на субстанции с мастна структура – елей, зехтин, мазнина, мас, (краве, какаово, кокосово, палмово) масло, лой, маслини, слънчоглед, мастна киселина, олио, маргарин и др. Детайлен анализ констатира, че повечето от тези лексеми са с ниска фразеорелавантност, с изключение на битово-прагматичните еднокоренни масло и мас – предмет на публикацията. Поради това целите на анализа са насочени към ексцерпция на устойчиви изрази с двете опорни думи *масло* и *мас* в българските фразеологични корпуси и съвременни медиатекстове. Те разгръщат различни аспекти от родната езикова картина на света. Устойчивите фрази, чийто семантичен център съставят, са маркер за словообразователния и семантичния потенциал на българския език, но и за етнопсихологическия и лингвокултурологичния му спектър. В публикацията се разглеждат най-вече устойчиви словосъчетания, концептуализиращи понятията *масло* и *мас*. Таксономичният материал е ексцерпиран от български фразеологични речници, съвременни медиатекстове и художествени корпуси. Той се диференцира в 2 макросемантични групи. Първата включва 16 микротеме, а втората – 10 микротеме. Анализират се словообразователните механизми за конструиране на фразеологични единици с опорни думи *масло* и *мас*. Прави се съпоставка между фразеологичния индекс, семантико-стилистичните интенции и фразеокултурологичните специфики на двата елейонима. Установява се силна доминация на ФЕ с ключов компонент ‘масло’, следват ФЕ с компонент ‘лой’ (5), ФЕ с компонент ‘зехтин’ (4), ФЕ с компонент ‘мас’ (4) и ФЕ с ‘маслина’. Липсват ФЕ с елейонимите мазнина, маргарин, рапица, семе, слънчоглед и шарлан. Изследваната категория се обогатява с появата на фразеологизми с елемент ‘олио’ в българското медийно пространство. Въпреки лексикалната инвазия на названия на биопродукти със съставки като кокосово, арганово, евкалиптово и др. масла, нови ФИ с тези масла не се продуцират. Диференциацията на маслата не е отразена в българската фразеология, за разлика от руската например. Повечето ФЕ с двата елейонима са същински фраземи, има шест компаративни семантични конструкции (фразеосравнения) – Изплувам отгоре като масло и др. Няколко от фраземите имат отворена структура, но ядрото им е константно, а вторичните им елементи са вариативни – обикновено синоними: Мед и масло ще потече/ рукне. Синтактичните конструкти са изречения и само две са словосъчетания (Властчица – мастчица; Мед и масло), което не е отличителна характеристика на ФИ с опорни думи съществителни имена. Адвербиалните елементи във фразеологизмите са силно редуцирани поради достатъчната семантична яркост на елейонимите *масло*, *мас*. Двете лексеми се съчетават най-често с глаголи във фразеологизмите, които съставят. Основните начини за конструиране на изследваните ФЕ са конвенционална метафоризация, метонимизация, парадокс и ирония.

В статията са коментират и синтактичните модели – биелементни и полиелементни, които експлицират същинските и няколкото подбрани несъщински фраземи. Двуконпонентните модели включват: V+ pr+ S, S + pr + S и други. Поликомпонентните модели са: V+ S+ pr+ Pron, V+ Pron+ pr+ S и др. Моноелементни устойчиви словосъчетания не са регистрирани. Няколко от фраземите имат отворена структура. Почти всички изолирани фраземи имат разговорна употреба, силно ограничени са диалектните и книжните.

Г.7.6. Илиева, Т. (2021). Хапаксите в творчеството на Стоян Михайловски (букви А – М). В: – Лингвистични проблеми/Linguistic problems. Научни текстове от Юбилейната международна научна конференция, по повод 30-годишнината от създаването на Филологическия факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“, година II, кн. 2, 2021, 35–44. ISSN: 2682-967.

Резюме: Обект на проучването са част от художествените бисери на Ст. Михайловски: цикълът „Басни“, корпусът „Сатири“, „Източни легенди“, „Книга за българския народ“ и избрани стихотворения. Предмет на изследване са двата типа хапакси – *hapaх legomena* (с еднократна употреба в езика на отделен автор) и редките думи (с до 5 фиксации в цялото българско писмено наследство). Подбрани са 30 хапакса, повечето от които са *оказионализми* – авторски единици с колоритна вторична номинация, стилистично маркирани деривати със силна оценъчност и слаб виталитет: автоматство, авторствувам, архигнуснав, вдребнявам се, везирствувам, велможеско-краледворски, вминистерчен, времепрекарване, вселечебен, грабливец, духоломен, духосложение, душецелобен, държавник въртешка, железнообразен, жълтокопчест, забавач, златоречист, златорствувам, избезумявам, калемодраскач, комисионерствам, лошотник, любоугодлив, маскенбалски, мироед, млекопиец, мракотия, мраморномесист, мълкохапец.

Изследването налага следните изводи за хапаксите в творбите на Ст. Михайловски: 1) Те са еманация на аксиологична и философска парадигма, претворена в оригинални моно- или полисемантизми. 2) В лексикалния списък доминират *оказионализмите* над семантично неутралните *неологизми*, това предполага и съотношението стилистично неутрална – стилизирана лексика. 3) Еднокоренните са 11, а двусъставните са 19, тъй като интелектуализацията и експресивизацията предполагат употребата на двукоренни лексеми. 4) Словообразователните способности при еднокоренните са префиксация и суфиксация, а при бикомпонентните са: *composita*, сложносуфиксални формации и сраствания, които включват славянски корени (дух/ ду -, злат-, зло-, любо-, мир-), гръцки радикасоиди (авто-, архи-), латински основи (*autor*). 5) Те обикновено разгръщат нов лексикално-семантичен вариант (*адвокатушка*, *мракотия*), който назовава общоизвестен денотат, или синоним (*диктаторствувам*), или семантична трансформация (*млекопиец*). По-рядко са *неолекси*, които вербализират нов референт (*мраморномесист*, *мълкохапец*). 6) Сред глаголите доминира *имперфективизацията* и *полипрефиксацията*, характерни за книжния лексикален пласт и силно стилизираните художествени форми. 7) Хапаксите оформят дълга оценъчна скала – хумор, изобличение, ирония, хипербола, злъчен сарказъм. Пейоративите надвишават неколкостранно позитивнооценъчните думи.

Г.7.7. Ilieva, G. T. (2022). The hymnonym ‘song’ – a root word in Bulgarian and Russian phraseology. – International conference on innovations in science and education (Social sciences). March 16, 2022, Prague, Czech Republic, DOI: <https://doi.org/peb.v3.304>, 50–56.

Abstract: The present article deals with the hymnonym of ‘song’ as a root word in 17 phraseological microsemantic cores in Bulgarian and Russian languages, excerpted from many phraseological dictionaries and media texts. The taxonomic material, the basis for the semantic-syntactic analysis belongs to a wider phrase field – of real (full) phraseological units and non-real phraseological expressions. A comparison is between the phrases in the two languages, highlighting the common Slavic uses and differences, the specific expressions (direct, metaphorical, metonymic, and other uses of ‘song’), which are the linguistic picture of each ethnic phenotype. I analyze and categorise the phraseologisms on several grounds according to their syntactic structure (bi-element: A + S, V + S, S+ S; three-element: V + A + S, S + pr + S, V + Pron. + S; poly-element: V + A + c + A + S, V + pr + S + Pron, V + pr + S + A + S, V + comp. + A + S, pr + S + S + V).

The study of the ancient concept of ‘song’ in Bulgarian and Russian phraseological paradigms can be summarised as follows: 1) A song is the fundamental leitmotif with many phrases in both languages and is the most productive of all other hymnonyms (music, melody, anthem, chorus, etc.). These are linguistics with cultural expressions with their unique imagery, resembling the cognitive threads of any national ontogenesis. The song is eternal, a universal communication mode with many

ethno-specificities. Therefore, some of the phrases included in it are international, while others are ethno-specific in terms of their cognitive, axiological and religious profile. 2) The hymnonym 'music' has a lower phrase-forming index, 4 phrases in Bulgarian and 6 in Russian, with only one common to the two languages 'Kto platit, tot i zakazyvaet muzyki/ Whoever pays for music orders it' and the others are different. The hymnonym 'chorus' is poorly used – the expressions 'V hor' (simultaneously) and 'Peem v hor'/ singing in a chorus are excerpted in both languages (Meaning of word 'hor'. 3) Whether it is heretism (praise), psalm, victory march, or funeral chant, the song is a popular form of communication, dating back to the times before the written communication evolved and is subjected to many genres and cognitive transformations. Each new generation rethinks, develops, rejects, or creates its own rhythmic public verbal forms. 4) Despite its key function and multifaceted prevalence in Slavic life and culture, the hymnonym song is actually a reference word for unexpectedly few stable syntaxes. 5) In Bulgarian and Russian languages, the song is often desecrated in the phrases, so their semantics are strongly pejorative. 6) There are synonymous key words in several phrases of the song and music. For e.g., Zhivotūt mi e pesen/ muzika; (My life is a song/ music); Muzyka ne ta ili drugaya muzyka/ pesnya (This is not the right music or another music/ song). 7) In the Bulgarian phrase dictionaries, there are no phrases with supporting hymnonyms 'aria, anthem, melody' but in modern Bulgarian and Russian media texts, there are many stable expressions with 'melody': 'politics is a melody that needs five lines' and 'retro melody is the President's new Strategy'. 8) The synonymy between phraseological units with the conceptonym 'pesen'/ sing is significantly reduced. 9) The phrases are expressive, with different emotional value, inherent mainly in colloquial speech (Nicheva, Kunin, Vinogradov, quote from Kaldieva-Zaharieva, 2013). The analysed combinations with 'song' are primarily dialectal and casual (colloquial, slang, jargon), while literary in both languages in the table above are only three. 10) The degree of deep semantic motivation is different in different phraseologies, some have a relatively direct motivation, others are characterised by indirect motivation. 11) The main ways to create the phraseological units under study are conventional metaphorization, metonymization, paradox, irony, and semantic hypertrophy. 12) Of the listed stable configurations, 60% have bilingual correspondences while 40% do not. 13) Some of the phrases have existed and/or exist in both the languages with their denotative (e.g., I speak sweet tales'/ I speak sweetly in company') and connotative use 'e.g., I manipulate, cheat someone'. 14) In structural terms, phraseological units are two-component syntaxes (word combinations), 3 in Bulgarian and 5 in Russian, and multi-component (three-part, four- and multi-part sentences).

Резюме: Терминът химноним не е констатиран в съвременния лингвистичен апарат, но е предложен от автора като родово понятие (хипероним), интегриращо думи с архисема (хипоними) 'изразяване на лично или колективно отношение посредством ритмизиран текст или озвучена устна форма'. Концептонимите съществителни имена, включени в обема на понятието химноним, са: песен, пеене, възпяване, свирене, славословие, музика, звук, химн, мелодия, трели, хор, лира, напев, припев, рефрен, хармония, декларатив и др.

Научният интерес към темата е продиктуван от липсата на контрастивно проучване на химнонимите в български и в руски език, което би констатирало, щрихирало, обобщило и отчасти дешифрирало както универсалните, така и фенотипните фреймове в българската и в руската езикова представа за света.

Химнонимът 'песен' се разглежда като опорна дума в 17 фразеологични микросемантични сфери в български и руски език, които са ексцерпирани от голям обем фразеологични речници и медиатекстове. Таксономичният материал, който е в основата на семантико-синтактичния анализ, принадлежи към по-широко фразеологично поле – на същинските и несъщинските фразеологизми. Прави се сравнение между фразите в двата езика, като се открояват общославянските употреби и различия, специфичните изрази (пряка, метафорична, метонимична и друга употреба на „песен“), които са лингвистична картина на всеки етнически фенотип. Фразеологизмите също се анализират и категоризират в няколко групи според синтактичната си структура (двуелементни: V + S, A + N, Pr + S; триелементни: V + A + S, V + P + S, S + pr + S, V + Adv + S; полиелементни: V + pr + S + Pron, V + S + pr + S, V + S + pr + Pron, etc.).

Резултатите от изследването могат да се обобщят така: 1) Песента е фундаментален лайтмотив на много фраземи в двата езика и е най-продуктивна от всички останали химноними (музика, мелодия, химн, хор и др.), които са лингвокултурни изрази със своя уникална образност, наподобяващи когнитивните нишки на всяка национална онтогенеза. Песента е вечна, тя е универсален комуникативен код, но синтезира в себе си и много етноспецифики. Затова част от фраземите, в които се включва, са ясни международни послания, а в други може да се разчете когнитивният, аксиологичният и религиозният профил на съответната нация. 2) С по-нисък фразеобразуващ индекс е химнонимът ‘музика’ – 4 фраземи в български и 6 в руски (като само една е обща за двата езика ‘Кто платит, тот и заказывает музыки’, а другите са различни. С още по-слаба употреба е химнонимът ‘хор’ – в двата езика са екскерпирани изразите ‘V hor’ (едновременно) и ‘Реет v hor’ (много хора изразяват едно и също мнение). 3) Независимо дали ще бъде хейретизъм (хваление), псалом, победен марш, погребален напев, песента е масов механизъм за общуване, датиран още преди писменото слово и подлежащ на множество жанрови трансформации и познавателни напластявания. Всяко ново поколение преосмисля, надгражда, отхвърля или създава свои ритмизирани публични словесни форми. 4) Въпреки ключовата му функция и многоаспектната му дистрибуция в славянския бит и култура, химнонимът песен всъщност е опорна дума за неочаквано малко устойчиви синтаксеми. 5) И в български, и в руски песента често се десакрализира във фраземите, затова и тяхната семантика е подчертано пейоративна. 6) В няколко от фраземите песента и музиката са синонимни опорни думи – Животът ми е песен/ музика; Музыка не та или другая музыка/ песня. 7) Фраземи с опорни химноними ‘ария, химн, мелодия’ няма в българските фразеологични речници, но в съвременни български и руски медиатекстове се откриват редица устойчиви изрази с ‘мелодия’: ‘политиката е мелодия, която се нуждае от петолиние’ и ‘ретро мелодията е новата Стратегия на президента’. 8) Синонимията между фразеологични единици с концептонима ‘pesen’ е силно редуцирана. 9) Тъй като фраземите са експресивни, с различна емоционална оценъчност, присъщи най-вече на разговорната реч и анализиранияте съчетания с ‘песен’ имат преди всичко диалектен и узуален (разговорен език, сленг, жаргон) характер, докато книжовните и в двата езика в таблицата по-горе са само три. 10) Основните начини за конструиране на изследваните фразеологични единици са конвенционална метафоризация, метонимизация, парадокс, ирония и семантична хипертрофия. 11) От изброените устойчиви конфигурации 60 % имат билингвиални съответствия, а 40% нямат. 12) Някои от фраземите са съществували и съществуват в двата езика с пряката/ денотативната си употреба (Говоря сладки приказки ‘разговарям сладкодумно в компания’) и с конотативната си употреба ‘манипулирам, мамя някого’. 13) В структурен аспект фразеологизмите са двукомпонентни синтаксеми (словосъчетания) – 3 в български и 5 в руски език, и поликомпонентни (трисъставни, четири- и многосъставни изречения).

Г.7.8. Илиева, Т. Г. (2022). Оказионалното словотворчество в произведенията на Стоян Михайловски (букви Н – Я). – В: Доклади от Международната годишна конференция по случай 80-ата годишнина от основаването на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, 15–17.05.2022 г. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 349 – 357. ISSN 2683-118X (print), ISSN 2683-1198X (online).

Резюме: Ярък съзидател на съвременния български език, съзерцателен православен мислител, пластичен дизайнер на художествената форма, безапелационен нравствен коректив, аналитичен юридически ум, Стоян Михайловски продължава да привлича изследователския интерес към своята личност и вгълбеното си словотворчество. Научният интерес към оказионализмите в произведенията на Ст. Михайловски е мотивиран от няколко лингвистични фактора: почти липсват езиковедски проучвания на творбите му, а лексемите със силно ограничена дистрибуция не са изследвани; хапаксите са свидетелство за разпознаваемия идиолект, чуждоезиковите познания и изваяната словесна орнаментика на автора; те отразяват словното богатство, лексикалната динамика, деривационното моделиране и виталния потенциал на съвременния български език.

Обект на проучването са част от художествените бисери на Ст. Михайловски: цикълът „Басни“, корпусът „Сатири“, „Източни легенди“, „Книга за българския народ“, статията „Политически и философско-религиозни размишления“, стихосбирката *Novissima verba* и други избрани лирически откъси.

Предмет на публикацията са два вида оказионализми – *haraх legomena* (с еднократна употреба в езика на отделен автор) и редките думи (с до 5 регистрации в българското писмено наследство от XI – XX век). По-малък процент от ексцерптите имат неутрална, нестилизирана употреба в творбите на Михайловски и биха били неологизми за времето си. Повечето обаче са хапакси – авторски единици с колоритна вторична номинация, стилистично маркирани деривати със силна оценъчност и слаб виталитет. Оказионализмите от буква Н до буква Я са над 60, тук са подбрани 32: *непотребник, обнасяние, обредолюбие, окапалост, отбор човечец, отровач, паметоспособност, правя пирамидалност, простоумний, плячкология, повсеминутно, псалмист, разкапалост, ритмач, самоборство, саможивство, саморисуване, секретарушка, светостроител, скомпрометирам се, слепопрогледнало, суверенство, торбопясьчие, треперковщина, тънкопрозрачен, умаслителен, фейлетонствуващ, умствувам, утрайчивост, хвалбоизвъртане, юмрушки, ясновелможний*.

Резултатите от структурно-семантичния анализ на оказионалното словотворчество в съчиненията на Стоян Михайловски могат да се обобщят в следните заключения: 1. Авторските неологизми са еманация на обществено-политическите, религиозните и художествените възприятия на твореца. 2. Регистрираните оказионализми оформят богата категориална морфологична палитра – съществителни (най-широко представени са ономасиологичните групи *nomina agentis, nomina actoris, nomina abstracta, nomina actionis et resultativa, nomina attributiva*, спорадично *nomina deminutiva* (редушка) и *nomina collectiva*); качествени и относителни прилагателни; глаголи; вербоид; фразеологизъм. 3. Словотворческите способности са преди всичко морфологични, специфично оказионалните са ограничени. Репрезентират се познати славянски структурни модели – префиксален, суфиксален, префиксално-суфиксален, морфологично транспониране, сраствания, композиция. Едносъставните думи са 15; двусъставните – 14, като композитумите доминират над сложносуфиксалните формации и срастванията; свободните и устойчивите словосъчетания са 3. 4. Михайловски често продуцира моно- и дупрефигирани глаголи (поокопитвам, скомпрометирам се), използвайки полипрефигацията и имперфективизацията в различни жанрови формации с различна степен на стилизация. 5. Лексикалният инструментариум е преди всичко славянски (активизират се древни корени – кап(я), люб-, све/ят-, плам-, (по)треб-, прост-, пе/ясък, ум- и др.), но се изолират и обичани от Михайловски гръцки радикали (-логия) и основи (пирамида), латински лексеми (псалмист, секретар) или френски заемки (компрометирам, суверен, фейлетон). Рядко се наблюдава конкуренция между български и чуждоезиков формант (първомайсторка – протомайстор). 6. Под влияние на руски и църковнославянски език често при наречията и прилагателните се пренебрегват съвременните български фонетични облици (повсечасно, простоумний, ясновелможний) 7. Чрез хапаксите се създават нови лексикално-семантични варианти, реализира се дублетност между стара и нова лексема (суверенство – суверенитет, умствувам – умнича), обогатяват се съществуващи синонимни редове. 8. Динамиката на лексикалната номинация е синхронизирана с езиковите промени в зората на съвременния български език, но е предпоставена и от редица екстралингвистични фактори – поява на нови културни, социални и политически референти, които трябва да получат първична номинация. 9. Макар и рядко полисемният спектър на думите се разширява чрез семантична модификация, резултат от метафоризация, метонимизация, ирония. Разгръщат се нови семантики (окапалост). 10. Повечето от хапаксите, сътворени от Михайловски, застиват в полето на оказионалното му словотворчество. Те са с различен експресивен интензитет и демонстрират многоаспектния анализъм на писателя (саморисуване, хвалбоизвъртане), пейоративите надвишават неколкостранно позитивнооценъчните. Стилистично неутралните и книжните са минимален брой.

Г.7.9. Ilieva, T. (2022). Phraseological expressions with root word ‘blood‘ in Bulgarian and Russian languages). – В: Годишник на ПФ, 19/ 2022. Издание на Тракийския университет. 172 – 185. DOI: 10.15547/YbFE.2020.11. (Print) ISSN 1312-286X, (Online) ISSN 2535-1125.

Abstract: The concept of ‘blood’ is a fundamental concept in the linguistic and cultural spectrum of the Slavic and Balkan peoples and a motivator for the emergence of various stable word combinations. The article discusses real (full) phrasemes and non-real (non-full) phraseological units with root component ‘blood’ (which forms 29 microsemantic cores), excerpted from Bulgarian Language, Russian Language and the official Language of Republic of North Macedonia phraseological dictionaries and media texts. A comparison is made between the phrases in the two languages, highlighting the common Slavic uses and differences, the specific expressions (direct, metaphorical and metonymic use of ‘blood’), which are the linguistic picture of each ethnic phenotype. Phraseologisms are analysed and categorized on several grounds: degree of desemantization of the constituent components – phraseological combinations, phraseological units, phraseological adhesions (fusions); grammatical structure (bi-element: V + S, A + N, Pr + S; threeelement: V + A + S, V + P + S, S + pr + S, V + Adv + S; poly-element: V + pr + S + Pron, V + S + pr + S, V + S + pr + Pron, etc.); stylistic field of use.

Many biblical formulas have expanded their connotative field and are widely distributed in the Slavic cultural space: shed innocent blood (prolivam nevinna krŭv, Bulgarian; prolivayut krov nepovinnuyu, Russian; prolie nedolzhda krv, Official language of the RNM) (Matt. 27:4, Psalm 105:38). In all these languages in specific phraseologies, instead of the lexeme ‘krŭv’ (‘blood’), the diminutive forms ‘krovinka’, ‘krvachitsa’ are preferred. The stylistic classification and distribution in all these Slavic cultures is predictable. Few phrases have a literary character: I get flesh and blood; to the last drop of blood; with sweat and blood. The predominant part of the expressions are colloquial: drink somebody’s blood, my eyes fill with blood. They have a dialectal origin: thirsty for blood like a crow, blood and knife between us. The key differences between the phrases with the key word ‘blood’ in the these languages are as follows: in a small part of the Russian stable expressions ‘krov’ is realized with its archaic use ‘pribezhishte’ (‘refuge’), which in the Middle Ages was lost in Bulgarian; homonymy between phrases: in the Bulgarian dialects the expression ‘My blood rises / spills in my head’ means ‘I am very thirsty’ or ‘I feel very ashamed’; presence of stable expressions in one or two of the languages and their absence in the other language, for example 2 North Macedonian Bulgarian expressions with semantics ‘I am destroying myself’ – Krvta si ja pie/ Samiot krvta si ja prolea; or another phrase meaning ‘he will be severely injured’ – Krvta si ja pie/ Samiot krvta si ja prolea. Such isolated examples are an exception. In some Bulgarian dialects the adjective ‘bloody’ means red. In the Bulgarian dialects of Vidin, the phraseology ‘blood from winter’ is registered, meaning ‘strong cold’. In Teteven the expression ‘heroic blood’ is used, which nominates the flower *Agrostemma coronaria*; sometimes similar messages are expressed in phrases containing the concept of ‘blood’, but with a different grammatical subject / object of action: in Official language of the RNM – krvta si ja gleda (he is looking at his blood), means ‘action in a meeting between two people who hate each other’ and in Bulgarian – I look at someone’s blood = I look at a person with hostility; in some identical phraseologies different morphological inventory is used. During the Middle Ages, Turkish enslavers forcibly took Christian children from their families, converted them to Islam, and included them in the janissary army. This act in Bulgarian is called a blood tax (A + S), and in Official language of the RNM – a blood tax (S + pr + S); – sometimes equivalent expressions are verbalized in different structural schemes in Bulgarian and the Official language of the RNM (as they are analytical languages) and in Russian (because it is a synthetic language), for example: zhazhda za krŭv (Bulgarian) and zhazhda krovi (Russian); syntactic doublets with inverted word order are very common in Official language of the RNM, for example, Krvta mu vrie and Vrie mu krŭvta, which is less characteristic of the Bulgarian and Russian word order.

Резюме: Концептът ‘кръв’ е фундаментално понятие в лингвокултурологичния спектър на славянските народи и мотиватор за възникване на различни устойчиви словосъчетания. В статията се разглеждат същински/ full (phrasemes featuring/ units) и несъщински/ non full фразеологизми с опорен компонент ‘кръв’ (който оформя 18 семантични центъра), ексцерпирани от български, руски и северномакедонски фразеологични речници и медиатекстове. Прави се съпоставка между

фраземите в трите езика, като се открояват общите славянски употреби и разликите, специфичните изрази (пряка, метафорична и метонимична употреба на ‚кръв‘), които са езикова картина на всеки един етнически фенотип. Фразеологизмите (phraseologisms) се анализират и категоризират по няколко признака: степен на десемантизация на съставните компоненти – фразеологични съчетания /phraseological combinations/, фразеологични единства /phraseological units/, фразеологични сраствания / phraseological adhesions = idioms/; граматична структура (биелементна= bi-element: V + S, A + N, Pr + S; триелементна = three-element: V + A + S, V + P + S, S + pr + S, V + Adv + S; полиелементна poly-element: V + pr + S + Pron, V + S + pr + S, V + S + pr + Pron и др.); сфера на употреба; отбелязва се продуктивността в български език.

Г.7.10. Илиева, Т. (2023). (Де)кодиране на абривиатури от последните две десетилетия. – В: Е-списание „Педагогически форум“, бр. 1/2023 г., 66–78. ISSN: 1314-7986. DOI: 10.15547/PF.2023.007.Онлайн:<https://drive.google.com/file/d/1g3qCKAorPZK61bCVgmRBzP8OhD3mGzB9/view>.

Резюме: Интензивността на абривиацията в различните ѝ форми се увеличава паралелно със засилването на лингвистичните и екстралингвистичните тенденции към съкращаване, езикова икономия, замяна на думи със символи, които са отражение на все по-динамизирания, оптимално уплътнен и често елементаризиран комуникативен дискурс.

Публикацията разглежда съкращения и съчетания с абривиален елемент, регистрирани в публичното пространство през последните две десетилетия, както и реактуализацията на отдавна известни абривиатури. Системният анализ се разгръща в няколко ракурса: структурен (моно-, би- и полиелементни, отсечени абривиатури), темпорален (неоабривиации и обновяване на познати вече съкращения, реноминация), етимологически (български – регионални и национални, заемки, международни съкращения), функционален (с дистрибуция в писмени и/или узуални изказвания), стилистичен (стилистично неутрални, резултат от паронимия/езикова игра, оказионално транспонирани). Двата основни подхода, които се прокарват и вплитат в анализа на горепосочените групи, са кодирането на сигнификативни номинации посредством различните видове съкращения и конотативното декодиране (деабривиация) на част от абривиоформациите. В изследването са маркирани случаи на синграфия, абривиална омонимия и синонимия, архаизация, конкуренция между акроними, които са регистрирани в съвременната езикова практика.

Наблюденията върху (де)кодирането на абривиатурите от последните две десетилетия води до няколко заключения: 1. Прагматични полета, богати източници за създаване на вторични и алтернативни номинации, каквито са съкращенията, са: образованието (МБГ ‘Математика без граници’ 2022–23); макро- и микроикономиката (ВИТС ‘Всеобхватното икономическо и търговско споразумение’ между ЕС и Канада); глобалната и националната политика (ПП БВ ‘Български възход’); сферата на културата (ЦПКЗ – Темида Арт); фармацевтичната индустрия (СЕСПА ‘Специализирана информационна система за проследяване и анализ на лекарствените продукти’); милитаризма (БрЮИЕ ‘Бригада “Югоизточна Европа” към ММСЮИЕ’) и редица други. 2. През последните години активно се изковават съкращения с различна структура – от моноелементни инициали (М ‘милиард/ милениум’), до полиелементни (МКС ‘Метод на конкретни ситуации’) и съчетания с абривиален или отсечен компонент (АБВ депутат, ковидкриза). Сред моноелементните преобладават синтактичните графични съкращения, а по-малко са инициалните. Наблюдава се засилена употреба на сложни думи с първи еднобуквен компонент. Някои неоинициали се употребяват като самостоятелни думи в узуалната практика почти от началото на създаването си – писиарът му е отрицателен. 3. Понякога чуждите абривиатури не се превеждат, въпреки че това би могло да се направи, а само се калкират. Мотивите са ограничената им дистрибуция у нас или усложненият им лексикален състав: ИМСО ‘Конвенция за Международната организация за подвижни спътникови далекосъобщения’/ IMSO Convention ‘Convention on the International Maritime Satellite Organization’ или ИМГД/ IMDG Code ‘International Maritime Dangerous Goods Code’ и др. Част от международните абривиатури нямат дори калкирано българско съответствие и се използват с оригиналната си форма – GOVSATCOM ‘Правителствените сателитни

комуникации на ЕС/The European Union Governmental Satellite Communications. Най-вече при техническите преводът не би бил удачен, тъй като те са собствени имена на обекти (F-36) или инициали, които по презумпция са общовъзприети само с оригиналния си авревиоиндекс – 4 G, 5 G, ChatGPT [чат-джи-пи-ти], SDM/Smart Digital Marketing ‘умен дигитален маркетинг’, STPS/Susceptibility to Persuasive Strategies Scale ‘Скала на чувствителността към убеждаващи стратегии’. 4. Сред устойчивите лексикални съкращения, с които продължават да се продуцират ойконими и търговски термини, са: груповите (авто-, евро-, инфо-, мулти-, петро-, теле-, транс-), буквените (БГ, МЦ) и др. А сред новите синтактични абривиации са: ЕС, МОЛ, палм- и др. 5. Вътрешносистемната омонимия е регулярно явление в абривиалната парадигма. 6. Стилизираната дистрибуция на автономните съкращения и абривиосъчетанията най-често се изразява в дезабривиация чрез: езикова игра ПСР/ писиар ‘пий си ракията и няма кокона вирус’ (коментар от социалните мрежи); оказионално разлагане/ресемантизиране – ЦБ ‘Цветелинбанк’ (duma.bg, 13.12.12). 7. Конкуренцията между БУЛ – съкратената калка от англ.bul(garian), (БУЛ Имот Груп ЕООД) и акронима БГ води до превес на БГ в названия на финансови институции, обществени и частни обекти (БГ Агро Земеделие ООД) и др. Аналогична е конкуренцията между алфа и прима в търговски названия, но те не се използват като чужди графемни, а са спелувани. Като техни синоними все по-често се предпочитат вариантите Нео- и Фърст. 8. Абривиалната парадигма не е консервативна система и се обновява постоянно. Архаични са десетки абривиатури, отпаднали поради конюнктурни причини и заличаване на реалиите, които номинират: ДПК ЕАД ‘Държавна петролна компания ЕАД’ (закрита 2021 г.), МВТ ‘Министерство на външната търговия’, КВ ‘Кандидат за вербовка’. 9. Редица абривиатури са трансформирани поради ревизиране на първичното название, което те символизира: Министерството на физическото образование и спорта е преобразувано в ММС ‘Министерството на младежта и спорта’. УБИТ е преименуван в УниБИТ. 10. За да се избегне неблагоприятно или неприемливо съкращение, понякога един от инициалите се предава в полуразгърната, отсечена форма – „Университетът за библиотечни и информационни технологии“ би трябвало да получи абривиатурата УБИТ. Очевидно е защо тя е отхвърлена и вместо нея е предпочетена УниБИТ. 11. Заради огромната си пестрота и многообразие инициалните съкращения често участват във формални паронимни корелации – БИЦ/ БЛИЦ, МВР/ МВТ, ПАМ/ ПАМ и др. 12. Не се регистрира увеличаване на тавтологичните съкращения от типа ИТ технология. 13. Силен е рефлексът на носителите на езика да лексикализират и граматикализират популярни буквени съкращения: джипи-то, есемес-а, пиа-ра, писиара, спа-то, Z-ърите (karieri.bg, 30.12.20). 14. Макар и рядко, една реалия може да получи вариативни авревиоиндекси: две са названията на т.н. Центрове за настаняване от семеен тип – буквените ЦНСТ и МГД ‘малки групови домове’, като второто е непълен синоним на първото.

Г.9. СТУДИИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

Г.9.1. Илиева, Т. Г. (2021). Лексикални неологизми с чуждоезиков компонент в българските медиатекстове. – В: Годишник на ПФ при Тракийски университет, том 18/ 2021, 162–185, (Print) ISSN 1312-286X, (Online) ISSN 2535-1125. DOI: 10.15547/YbFE.2020.04.

Резюме: Публикацията разглежда лексикални неологизми с чуждоезиков компонент (корен, префиксоид, радикалоид), изолирани от български медиатекстове през последните десет години. Изолираните неолексеми се разглеждат в семантичен и словообразователен, правописен и дистрибутивен аспект и степен на адаптация, като формират 9 групи; представят се словообразователните гнезда (когато има такива); посочва се английското/гръцкото/френското/испанското съответствие на зетия мотивиращ компонент; отграничават се хибридни интернационализми; конкретизира се стиловата му принадлежност; отбелязват се морфологичните показатели на думата; коментира се новият правопис (слято,

полуслято, разделно писане) и дистрибуцията на чуждоезиковия формант въз основа на фиксацията му в лексикографски справочници от онлайнмасива <dictionary.cambridge.org и The Oxford New Corpus>. Ексерпцията на лексемите допълва регистрираните до момента неологизми и би послужила при лексикографското отразяване на най-динамично повлияния от социални, геополитически и етнопсихологически фактори езиков пласт.

Научното проучване формира поредица от заключения: 1) Регистрираните нови заемки и словообразователни неологизми с чужд или международен елемент са само част от тематично многообразния неологичен поток, който се влива в българската лексикална система през последните години. 2) Те са най-вече от английски произход, с различна семантична и стилова отнесеност – термини от областта на финансите, правото, информатиката, икономиката, неутралната книжовно-разговорна лексика, както и разговорната лексика. 3) Наблюдава се висока и темпорално обусловена продуктивност на формантите: дигитал-, европ-, ковид, корона, селфи, хоум и др. и константна активност на префиксоидите: е-, анти-, евро-, крио-, крипто-, мулти- и др., които от десетилетия се включени в словотворчески процеси. 4) Напълно граматикализирани са лексикалните елементи, които битуват със самостоятелна употреба в български език: портфолио-а(та), спам-а,-ът,-ове; спам презентация,-ии,-та,-те; фейк-а,-ът,-ове; фейсбук хейтър-а,-ът,-ри(те), хак-а,-ът,-ове, хедхънтър-а,-ът,-ри(те) и др. *Singularia tantum* са: айти, брейн, детокс, евро, фейсбук и мн. др., но категорията *pluralia tantum* не е регистрирана. 5) Редица термини нямат български еквиваленти (вестинг), а други са лесно преводими (бекстейдж, лайкване, хейт новина) и родните им транспоненти би трябвало да се използват по-често в публичната реч. 6) В списъка с анализирани заети ексерпти са представени безеквивалентни (тикток), напълно еквивалентни (антиейджинг) и частично еквивалентни лексеми (хъб). 7) Всички заемки са адаптирани, липсват неусвоени (варваризми). 8) Изключително силен е процесът на лексикализация на радикалоидните елементи в композитумите, това предполага и алтернативния правопис на думите (екопротест, еко образование). 9) Тенденцията към аналитизъм, субсидиарно повлияна от английски език, е експлицирана и чрез широкото разпространение (Ст. Буров я определя като инвазия) на нови апозитивни конструкции – ковид криза, дрон разследване; 10) Много от кореновите морфеми (съвпадащи с основата на едносричната дума) образуват деривационни вериги и словообразователни гнезда: **туит**, туитър, туитвам, туитване, екстуит, разтуитвам, ретуит, ретуитвам, ретуитнат, туит регистрация, туитър новини, патриотичен туит, туитър бомби (в САЩ). 11) В аналогични деривационни модели се включват елементите Android, Amazon, IOS, GoalOnTrack, LinkedIn, Netflix, Pokemon, Skype, Telegram, Tik-Tok, Tinder, Todo Cloud, Twitter, YouTube, Viber, WhatsApp и др. платформи и мобилни приложения. 11) Някои интернационализми са се появили преди столетия в езика първоизточник – *coach* (XVIII в.), *cyber* (1980 г.), *source* (късен средноанглийски, от фр.), но са заети в различните езици (и в български) по-късно, други възникват през последните два века: *blockchain* (началото на XXI в.), *selfie* (началото на XXI в.), *tick-tock* (средата на XIX в.) според (Oxford New Dictionary).